

POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania J. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w W.
z udziałem zainteresowanej R. Sp. z o.o. w W.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 14
maja 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 marca 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. zasądza od wnioskodawcy na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 marca 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 10 kwietnia 2017 r. i oddalił odwołanie w sprawie z wniosku J. S. z udziałem R. Sp. z o.o. w W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. o podleganie ubezpieczeniom społecznym.

W ocenie Sądu Okręgowego zebrane w sprawie dowody jednoznacznie wskazują na fakt wykonywania przez J. S. pracy wynikającej z zawartej przez niego umowy o pracę, zaś zawarty przez strony stosunek prawny posiadał wszelkie cechy stosunku pracy z art. 22 § 1 k.p. Sąd Okręgowy wywiódł, że J. S. zobowiązał się

do pracy dyrektora zarządzającego spółki i pracę tę świadczył na rzecz spółki, za co otrzymywał umówione wynagrodzenie. Sąd podkreślił przy tym, że J. S. posiadał niezbędne wykształcenie, a także doświadczenie w branży usług consultingowych dla firm. Sąd pierwszej instancji zauważył także, że sytuacja finansowa spółki była na tyle dobra, że było ją stać na zatrudnienie pracownika z podstawą wynagrodzenia określoną na 9.200 zł brutto.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w stosunku łączącym wnioskodawcę ze Spółką R. nie występował element podporządkowania pracowniczego, także podporządkowania autonomicznego, gdzie sposób realizacji obowiązków pozostawiony jest w pewnym zakresie do decyzji pracownika. Nawet w takim przypadku konieczne jest określenie przez pracodawcę czasu pracy i wyznaczenie zadań do realizacji, co w rozpatrywanej sprawie nie miało miejsca. Zabrakło także podporządkowania hierarchicznego pracownika w ramach struktury organizacyjnej pracodawcy. Wnioskodawca na podstawie podpisanej umowy o pracę miał objąć stanowisko dyrektora zarządzającego spółki a przy tym był równocześnie prezesem jednoosobowego zarządu spółki. Zakres czynności jakie miał realizować dyrektor zarządzający - wyznaczanie kierunków działalności spółki, zarządzanie organizacją czy reprezentowanie firmy na zewnątrz - to działania w sposób oczywisty przynależne prezesowi zarządu czy wręcz niemal jednemu wspólnikowi. Sąd Apelacyjny zauważył również, że w spółce nie działała rada nadzorcza, a nadto brak jest podstaw do uznania, że wnioskodawca był pod autonomiczną kontrolą zgromadzenia wspólników spółki, skoro sam posiadał 98% udziałów.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu przepisów postępowania mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 233 § 1 w związku z art. 382 oraz art. 372 k.p.c., a także na naruszeniu prawa materialnego: art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, art. 22 § 1 k.p. oraz art. 201 § 1, art. 208 § 3 i 4 i art. 212 § 1 k.s.h.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ istnieje potrzeba wykładni art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 k.p., art. 201 § 1, art. 208 § 3 i 4, 210 oraz 212 § 1 k.s.h. budzącego poważne wątpliwości odnośnie do możliwości powstania tytułu pracowniczych ubezpieczeń społecznych dla wspólnika

spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wykonującego na jej rzecz pracę na podstawie umowy pracę, w szczególności czy możliwe jest podleganie takiej osoby pracowniczemu lub autonomicznemu podporządkowaniu pracodawcy. Wobec braku przepisu obowiązującego prawa wykluczającego nawiązanie takiego stosunku pracy, wyjaśnienia wymaga kwestia jaka wysokość udziału w spółce należąca do pracownika będzie skutkowałą wyłączeniem go ze społecznych ubezpieczeń pracowniczych. Biorąc bowiem pod uwagę treść przepisów Kodeksu spółek handlowych definiujących kwestie związane z przysługującym nawet marginalnym udziałowcom prawem nadzoru nad funkcjonowaniem spółki można domniemywać, że to czy w przypadku posiadania 99% udziałów czy 1% udziałów dochodzi do połączenia kapitału i pracy, a w konsekwencji wykluczenia możliwości skutecznego zawarcia umowy o pracę pomiędzy członkiem zarządu i spółką. Zdaniem skarżącego kwestia powyższa wywołuje poza tym rozbieżności w orzecznictwie sądów, czego przykładem są orzeczenia Sądu Okręgowego w K. z dnia 10 kwietnia 2017 r., sygn. akt IV U [...], Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 08 marca 2018 r., sygn. akt III Aua [...], Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt III Aua [...], w których ujawniają się różnice w zakresie sposobu oceny charakteru podporządkowania pracowniczego jedyne lub niemal jedynego wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, skutkujące w sferze podlegania wnioskodawców ubezpieczeniom społecznym z tytułu umów o pracę zawieranych ze spółkami. Zdaniem skarżącego w sprawie występuje ponadto jeszcze jedno zagadnienie prawne, a mianowicie: czy jeden z dwóch wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, zatrudniony w niej na podstawie umowy o pracę na stanowisku dyrektora zarządzającego spółki, pozostaje w niej w relacji podporządkowania pracowniczego lub podporządkowania autonomicznego, które ujawnia się poprzez związanie celami i zadaniami wyznaczanymi przez zarząd spółki oraz odpowiedzialnością za wykonywane czynności, a w konsekwencji, czy w ten sposób realizowana umowa o pracę skutkuje powstaniem obowiązku pracowniczego ubezpieczenia społecznego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że istotne zagadnienie prawne jest to zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawnym, a jego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, lecz także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7–8, s. 51). Istotne zagadnienie prawne może odnosić się zarówno do prawa procesowego, jak i materialnego (M.P. Wójcik, [w:] Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego, red. J. Bodio, LEX 2016). Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790). Chodzi o problem prawny, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2018 r., I UK 268/17, LEX nr 2508639). Pierwsze z przedstawionych zagadnień nie ma takiego charakteru, bowiem Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie odniósł się już do wskazanego problemu.

Zarówno w doktrynie prawa pracy, jak i orzecznictwie Sądu Najwyższego, kwestionowana jest możliwość pracowniczego zatrudnienia członka zarządu będącego jedynym wspólnikiem spółki kapitałowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 37/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 320; uchwała

Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1995 r., I PZP 7/95, OSNAPiUS 1995 nr 18, poz. 227; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II UKN 131/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 465; Z. Hajn, *Zatrudnianie się we własnym zakładzie pracy w świetle ustrojowych podstaw prawa pracy*, [w:] *Współczesne problemy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, XVIII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Warszawa 26 – 29 maja 2011 r.*, red. L. Florek, Ł. Pisarczyk, Warszawa 2011, s. 193 i n.). Argumentami przywołanymi przeciwko dopuszczalności pracowniczego zatrudnienia członka zarządu będącego jedynym wspólnikiem spółki kapitałowej jest przede wszystkim brak w tym przypadku podporządkowania pracownika poleceniom pracodawcy, stanowiącego konstytutywną cechę stosunku pracy. Wskazuje się, że podporządkowanie pracownika "samemu sobie", jest pojęciowo wykluczone (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1995 r., I PZP 7/95, OSNAPiUS 1995 nr 18, poz. 227; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 37/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 320). Podnosi się także, że w społeczno-ekonomicznej pozycji jedynego wspólnika prowadzącego sprawy swojej spółki status wykonawcy pracy jest tak zdominowany przez status właścicielski, że staje się jedynie jego funkcjonalnym elementem, a jedyny wspólnik nie tylko nie wykonuje poleceń swego pracodawcy, ale jest też od niego niezależny ekonomicznie i wręcz dyktuje mu sposób działania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II UKN 131/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 465.). Jedyny wspólnik nie świadczy pracy na cudzą rzecz i cudze ryzyko, ale pracuje we własnym zakładzie, we własnym interesie, a zatem na własny rachunek (Z. Hajn, *Zatrudnianie się...*, s. 195).

W najnowszych orzeczeniach Sąd Najwyższy zastrzył pogląd dotyczący kwestionowania pracowniczego zatrudnienia członków zarządu. W wyroku z dnia 7 kwietnia 2010 r. uznał, iż nie tylko spółka jednoosobowa, ale także dwuosobowa, w której jeden ze wspólników zachował 99 akcji ze 100 i ma pozycję dominującą, nie może być pracodawcą tego wspólnika, będącego jedynym członkiem jej zarządu. Zdaniem Sądu, brak było innego podmiotu, pod którego kierownictwem członek zarządu pozostawałby przy świadczeniu pracy, bowiem podporządkowanie zgromadzeniu wspólników miało abstrakcyjny i sztuczny charakter, z uwagi na posiadanie przez niego zdecydowanej większości udziałów w zgromadzeniu

wspólników (II UK 177/09, OSP 2012 nr 1, poz. 8). W wyroku z dnia 3 sierpnia 2011 r. Sąd Najwyższy przyjął, że jedyny lub "niemal jedyny" wspólnik Spółki z o.o. nie podlega pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu (I UK 8/11, OSNP 2012 nr 17-18, poz. 225). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 września 2013 r., II UK 36/13 (LEX nr 1391783) uznał, że jedyny (lub niemal jedyny) wspólnik Spółki z o.o. co do zasady nie może pozostawać z tą spółką w stosunku pracy, gdyż w takim przypadku status wykonawcy pracy (pracownika) zostaje "wchłonięty" przez status właściciela kapitału (pracodawcy). Inaczej mówiąc, tam gdzie status wykonawcy pracy (pracownika) zostaje zdominowany przez właścicielski status wspólnika Spółki z o.o. nie może być mowy o zatrudnieniu w ramach stosunku pracy wspólnika, który w takiej sytuacji wykonuje czynności (nawet typowo pracownicze) na rzecz samego siebie (we własnym interesie) i na swoje własne ryzyko produkcyjne, gospodarcze i socjalne. Jedyny wspólnik jest od pracodawcy (Spółki z o.o.) niezależny ekonomicznie, gdyż - skoro do przesunięcia majątkowego dochodzi w ramach majątku samego wspólnika - nie zachodzi przesłanka odpłatności pracy, a nadto dyktuje mu sposób działania jako zgromadzenie wspólników. W wyroku z dnia 14 września 2017 r., III UK 190/16 (LEX nr 2383744) Sąd Najwyższy uznał, że dozwolone jest zatrudnianie wspólnika dwuosobowej Spółki z o.o., w tym także na stanowiskach zarządczych, pod warunkiem jednakże, że z ustaleń faktycznych wynika, że był on poddany zarówno ekonomicznej zależności od swojego pracodawcy, jak i formalnemu nadzorowi sprawowanemu przez zgromadzenie wspólników, na którym podjęcie uchwał wymagało uzyskania takiej kwalifikowanej większości głosów, że posiadane przez wspólnika-zarządcę udziały własnościowe jako wspólnika większościowego nie dawały mu statusu wspólnika dominującego, który mógłby samodzielnie decydować w sprawach istotnych dla spółki. Za dopuszczalne należy uznać zawarcie umowy o pracę przez jedynego wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ze spółką, jeżeli funkcje zarządu wykonują inne osoby oraz pod warunkiem, że praca spełnia warunki pracy właściwej dla stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2018 r., I UK 575/16, LEX nr 2488094).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis

prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CSK 269/15, LEX nr 1982406). Zauważyć należy, że powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CSK 269/15, LEX nr 1982406). Przytoczone przez skarżącego orzeczenia Sądu Okręgowego w K. z dnia 10 kwietnia 2017 r., sygn. akt IV U [...] oraz Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 08 marca 2018 r., sygn. akt III Aua [...] są wyrokami, które zapadły w rozpoznawanej sprawie. Tymczasem rozbieżność w wykładni prawa między sądami w tej samej sprawie to nie rozbieżność w orzecznictwie sądów, którą ma na uwadze podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Na gruncie tego przepisu chodzi o rozbieżność orzecznictwa sądów w różnych sprawach w zakresie wykładni prawa i potrzebę ujednolicenia wykładni przez Sąd Najwyższy. Natomiast w tej samej sprawie sąd drugiej instancji może orzec przeciwnie niż sąd pierwszej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2014 r., II UK 51/14, LEX nr 1738490). Trzeci ze wskazanych wyroków również nie świadczy o zaistniałych rozbieżnościach. Wydany przez Sąd Apelacyjny w [...] wyrok jest bowiem zbieżny z przedstawionym wyżej stanowiskiem Sądu Najwyższego.

Odnosząc się do ostatniej z przywołanych w okoliczności zauważyć należy, że jeżeli skarżący jako przesłankę uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazuje występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to powinien zagadnienie to przedstawić przez jego sformułowanie z przytoczeniem przepisów prawa, na tle których ono powstało, przytoczyć argumenty prawne prowadzące do rozbieżnych ocen prawnych, a także wykazać, że jest to zagadnienie, którego rozwiązanie jest istotne nie tylko dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy, lecz także dla praktyki sądowej (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, Legalis nr 1508600; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, Legalis nr 1482401; z dnia 24 maja 2016 r., I CSK 666/15, LEX nr 2080880). Innymi słowy istotne zagadnienie prawne powinno

kotwiczyć się w regulacji prawnej, która powinna zostać przeanalizowana i opracowana, tak aby to wpierw sam skarżący mógł stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinien rozpoznać je Sąd Najwyższy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2015 r., III UK 206/13). W rozpoznawanej sprawie skarżący formułując drugie ze wskazanych zagadnień prawnych nie wskazał przepisu prawa, na gruncie którego się ono ujawniło. Nadto sformułowane przez skarżącego pytanie nie ma ogólnego i abstrakcyjnego charakteru, przez co uniemożliwia Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2015 r., IV CSK 405/15, LEX nr 2160209).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.